



הצעה לפיתרון הבגרות בתנ"ך

שאלון 1261 – מועד חורף מאוחר תשפ"א 2021

תנוכ"ו – אתר ההכנה לבגרות בתנ"ך

www.tanuchu.co.il

פרק ראשון – בראשית

שאלה 1

סעיף א'

- (1) ה' החליט לשתף את אברהם בהחלטתו להרוס את העיר סדום ולהעניש את תושבי העיר.
- (2) ה' משתף את אברהם מכיוון שתפקידו של אברהם הוא לחנך את דורות העתיד על פי הערכים של צדקה ומשפט, זאת בניגוד להתנהגות הבלתי מוסרית של תושבי סדום: "ואברהם היו יהיה לגוי גדול... למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט".

סעיף ב'

- (1) הסתירה היא שבפסוק כ"ג אברהם דוחה לחלוטין את העיקרון של "גמול קיבוצי" ואילו בפסוק כ"ד אברהם מקבל את עיקרון ה"גמול הקיבוצי" אלא שהוא מתווכח עם ה' לגבי מספר הצדיקים שאם יימצאו בתוך העיר יהיה בכוחם למנוע את העונש.
- (2) השימוש בשני הטיעונים משרת את אברהם שמנסה לשכנע את ה' בכל דרך אפשרית.

סעיף ג'

- (1) אברהם תובע מה' לנהוג לפי העיקרון של משפט צדק ו"גמול אישי" כלומר שכל אדם נענש רק לפי מעשיו ללא קשר להתנהגות של אנשים אחרים.
- (2) דוגמאות לתעוזה שבה נוהג אברהם בדבריו לה': "האף תספה צדיק עם רשע?!" – אברהם פונה לה' בשאלה רטורית שמטרתה להוכיח שה' טועה; "חלילה לך השופט כל הארץ לא יעשה משפט?!" – אברהם דורש מה' בתקיפות להימנע מלפעול בדרך שתכנן.

שאלה 2

סעיף א'

- (1) שרה תובעת מאברהם לגרש את הגר ואת ישמעאל. אברהם מתייחס בשלילה לדרישה זו של שרה.
- (2) ה' דורש מאברהם לקבל את דברי שרה כלומר לפעול בהתאם לרצונה ולגרש את הגר וישמעאל. כדי להרגיע את אברהם, ה' מבטיח לו שגם מי שמעאל יצא בהמשך עם גדול.

סעיף ב'

הכינויים של ישמעאל:

בפסוק ט' שרה מכנה אותו "בן הגר המצרית", ובפסוק י' היא מכנה אותו "בן האמה" – כינויים המדגישים ניכור וזלזול.

בפסוק י"א מכנה הכותב את ישמעאל "בנו" (של אברהם) – כינוי המביע אהבה וקרבה.

בפסוק י"ב ה' מכנה את ישמעאל "הנער" – כינוי אובייקטיבי ולא שיפוטי.

סעיף ג'

(1) המצוקה הפיזית של הגר – "ויכלו המים מן החמת..." (ט"ו) להגר וישמעאל אין יותר מין והם עומדים למות ברעב ובצמא.

המצוקה הרגשית של הגר: "ותשב מנגד, ותשא את קולה ותבך..." (ט"ז) – הגר בוכה מרוב ייאוש בגלל המצב הקשה בו היא ובנה נמצאים במדבר לאחר שגורשו מביתם.

(2) המלאך עונה למצוקה הפיזית - "ויפקח ה' את עיניה וטרא באר מים..." (י"ט).

המלאך עונה על המצוקה הרגשית – "קומי שאי את הנער.. כי לגוי גדול אשימנו..." (י"ח) הוא מבטיח לה עתיד טוב ושגשוג ולכן אין לה צורך להמשיך לדאוג.

שאלה 3

סעיף א'

(1) הנסיבות שסיכנו את המשך הקיום של משפחת יהודה – שני בניו ער ואונן מתו, והבן השלישי שלה לא נשא אישה ולא היו לו ילדים.

(2) לפי פסוקים כ"ז-ל' תמר אכן הצליחה להבטיח את המשך משפחת יהודה, משום שנולדו לה תאומים פרץ וזרח שמהם המשפחה המשיכה להתפתח.

סעיף ב'

(1) תמר מכבדת את הנורמות של החברה בה היא חיה – "ותסר בגדי אלמנותה מעליה".. בהתחלה, תמר פועלת לפי דברי יהודה, היא חוזרת לבית הוריה ומתאבלת על מות בעלה, ומחכה עד שבנו השלישי של יהודה יגדל.

תמר מפרה את הנורמות של החברה בה היא חיה – "ותשב בפתח עיניים... ויראה יהודה ויחשבה לזונה..." תמר מתחפשת לזונה ופועלת בתורה נועזת ולא מקובלת בכדי להקים משפחה ולהוליד צאצאים.

(2) תפקידה המכריע של תמר – מצאצאיה נולד דוד המלך, שנחשב למלך המיתולוגי המקראי: "ויקרא שמו פרץ..." (בראשית ל"ח). לפי המסופר בספר בראשית לתמר נולד בן ושמו פרץ. במגילת רות מסופר שדוד היה מצאצאי פרץ: "פרץ הוליד את חצרון... ועובד הוליד את ישי, וישי הוליד את דוד".

סעיף ג'

(1) המניע של יהודה ליחס שלו כלפי תמר היה החשש שלו שגם בנו השלישי ימות אם יתחתן עם תמר כפי שקרה לשני בניו הגדולים.

(2) יהודה נוהג בהגינות ויושרה: "ויאמר יהודה צדקה ממני... ולא יסף עוד לדעתה" כלומר הוא מודה מיד בטעותו ולא שוכב יותר עם תמר שעשה בעבר.

פרק שני – שמות

שאלה 4

סעיף א'

(1) שלושת העימותים בהם התערב משה: העימות בין המצרי שהיכה עברי, העימות בין שני העברים, והעימות בין רועי הצאן לבין בנות יתרו.

(2) ההבדל הוא ששני העימותים הראשונים היו במצרים והיו מעורבים בס בני ישראל, ואילו העימות השלישי היה במדין, והתקיים בין אנשים זרים שמשה בכלל לא הכיר.

סעיף ב'

(1) שלוש הנשים שפועלות בתעוזה: אמו של משה – מחביאה את משה בביתה ולאחר מכן בתיבה "ותהר האישה... ותצפנהו שלושה ירחים... ותיקח לו תיבת גומא..." אחותו של משה – מתייצבת ליד היאור כדי להשגיח על משה, ומציעה לבת פרעה לקרוא למינקת עבור משה: "ותתצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו..." ; בת פרעה – פועלת בניגוד לציווי של אביה מלך מצרים ומגדלת את משה בביתה: " ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים זה..."

(2) לדעתי בת פרעה פעלה מתוך דאגה לזולת ורחמים על התינוק הקטן שמצאה בתיבה: "ותפתח ותראהו את הילד... ותחמול עליו".

סעיף ג'

(1) הצלת משה דוקא על ידי בת פרעה הכשירה אותו להיות מנהיג מכיוון שכך הוא זכה לגדול בארמון המלך וללמוד כיצד להיות מנהיג.

(2) לדעתי, המעשה של משה בפסוקים י"א-י"ב מעיד עליו שהוא ראוי להיות מנהיג מכיוון שבמעשה זה משה מוכיח אכפתיות, דאגה לחלש, תעוזה ואומץ לב ואלו הן תכונות הנדרשות ממנהיג.

שאלה 5

סעיף א'

(1) החלטת ה' לאחר חטא העגל: "לא אעלה בקרבך, כי עם קשה עורף אתה..." כלומר, ה' לא ישכון בעצמו בקרב העם, אלא ינהיג את העם וישמור עליהם "מרחוק".

(2) תגובת העם להחלטת ה': "וישמע העם את הדבר הרע הזה, ויתאבלו ולא שתו איש עדיו עליו" - העם מתאבל ומצטער על החלטת ה' ובני ישראל מסירים את התכשיטים מעליהם לאות צער.

תגובת משה על החלטת ה': "ומשה יקח את האוהל ונטה לו מחוץ למחנה" - משה מקים את אוהל מחוץ למחנה, הרחק מהעם.

סעיף ב'

(1) שתי ראיות המלמדות שהם ביקש להביע כבוד להתרחשות שמחוץ למחנה:

פסוק ח': "והיה כצאת משה אל האוהל יקומו כל העם ונצבו איש פתח אהלו והביטו אחרי משה"... כאשר משה יצא את האוהל כל בני ישראל קמו ונעמדו להביע כבוד למשה.

פסוק י': "וראה כל העם את עמוד הענן עומד פתח האוהל וקם כל העם והשתחוּו..." – כאשר בני ישראל ראו את עמוד הענן שעל אוהל מועד אשר מחוץ למחנה, הם קמו והשתחוּו להביע כבוד למשה ולה'.

(2) לדעתי הביטוי "פתח האוהל" מבטא הרגשת קרבה של העם כלפי המתרחש מחוץ למחנה, משום שזאת היתה הדרך היחידה שלהם להביע את הכבוד כלפי המתרחש באוהל מועד כי להתקרב אליו הם לא יכלו.

סעיף ג'

(1) הבקשה האישית של משה היא "הודיעני נא את דרכיך" כלומר משה מבקש להבין את הדרך שבה ה' מנהיג את העולם.

הבקשה הנוגעת לכלל ישראל היא "ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה" כלומר משה מבקש שה' יפלה לטובה את בני ישראל ביחס לשאר העמים.

(2) לאחר שה' מחליט להפסיק את נוכחותו בקרב העם, משה מבקש להבין את דרך ההנהגה כדי שיוכל להנהיג בדרך טובה את העם כתחליף להנהגת העם. מאחר והוא מנהיג את העם לבדו בדרך אנושית משה מבקש מה' שיפלה לטובה את אותו ואת העם כולו ובכך יראה שה' עדיין אוהב את עמו למרות שאינו מנהיג אותם באופן ישיר.

פרק שלישי – נושאי הבחירה

שאלה 6 – שיבת ציון

סעיף א'

בתחום החברתי – עם ישראל יחזור לחיות על אדמתו: "הנה אני לוקח את בני ישראל.. וקיבצתי אותם מסביב והבאתי אותם את אדמתם".

בתחום הדתי – עם ישראל יפסיק לעבוד אלילים ויפסיקו לחטוא "ולא יטמאו עוד בגילוליהם ובשיקוציהם..".

בתחום המדיני – כל העם יהיה תחת מלך אחד ולא יתפצל עוד לשתי ממלכות: "ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהיה לכולם..."

סעיף ב'

(1) משמעות המעשה הסמלי של יחזקאל היא שעם ישראל יתאחד כולו ומן האיחוד יוצר עם טוב ומוסרי יותר ממה שהיה קודם, כלומר האיחוד ישבח וישפר את מצב העם.

(2) ה' מנחה את יחזקאל לבצע את המעשה הסמלי כדי לעורר את סקרנות העם ולגרום לכך שיפנו לנביא וישאלו אותו שאלות בנוגע למשמעות ולמסר של המעשה הסמלי: "וכאשר יאמרו אליך בני עמך לאמור הלא תגיד לנו מה אלה לך, דבר אליהם כה אמר ה'...." כלומר ה' מנחה את הנביא מה לומר לעם לאחר שישאלו אותו מהו המסר.

סעיף ג'

(1) בפסוקים י"ג-י"ד בני ישראל הם אלה שידעו ויבינו שה' הוא זה שגרם לכך שהם יוכלו לחזור לארצם.

בפסוק כ"ח הכוונה היא לכל העמים שידעו שה' דואג לעמו ושוכן בתוכם.

(2) בפסוקים י"ג-י"ד כוחו של ה' בא לידי ביטוי ביכולתו לקבץ את גולי בבל מן הגלות ולהביא אותם בחזרה לארצם ולקיים את הבטחתו לעמו: "אני ה' בפתחי את קברותיכם... וידעתם כי אני ה' דיברתי ועשיתי".

בפסוק כ"ח כוחו של ה' בא לידי ביטוי בכך שכל העמים מכירים בכוחו ובדאגתו לעמו ישראל: "וידעו הגוים כי אני ה' מקדש את ישראל...".

שאלה 7 – נביא ונבואה

סעיף א'

שני הטיעונים של ירמיהו במטרה להתחמק מן השליחות שהטיל עליו ה':

טיעון ראשון: "לא ידעתי דבר" – ירמיהו טוען שאינו יודע לדבר ולנאום בפני קהל כפי שנביא צריך לעשות.



טיעון שני: "כי נער אנוכיי" – ירמיהו טוען שהוא צעיר מדי ולא ראוי לקבל את התפקיד.

שני הטיעונים של ה' שנועדו לעודד את ירמיהו:

טיעון ראשון: "אל תאמר נער אנוכי... ואת כל אשר אצוך תדבר" – כלומר ה' יעזור לו ויאמר לו כיצד ומה להגיד.

טיעון שני: "כי אתך אני להצילך" – ה' מעודד את ירמיהו ומבטיח לו שיהיה עמו ויעזור לו בתפקידו.

סעיף ב'

(1) מראה נבואי – "מראה מקל השקד" (י"א-י"ב). ירמיהו רואה בחזון הנבואה ענף של שקד, שמטרתו להעביר את המסר שה' מקיים את הבטחותיו.

(2) דימוי – "הנה נתתיך היום לעיר מבצר ולעמוד ברזל ולחומות נחושת..." (י"ח). ירמיהו מדומה לעצמים המסמלים כוח וחוזק. מטרת הדימוי לחזק את ירמיהו מול מתנגדיו הרבים.

סעיף ג'

(1) לפי פסוקים י"ד-ט"ז כל אויבי ממלכת יהודה יטילו מצור סביב העיר ירושלים.

בפסוקים י"ח-י"ט ירמיהו יהיה נתון ב"מצור" ויסבול התנכלויות מצד כל מתנגדיו, אך הוא יצליח לעמוד מולם והם לא יוכלו לנצחו.

(2) בפרק כ"ו מסופר שירמיהו נתפס ע"י מתנגדיו בירושלים שמנסים להרוג אותו, אך בסופו של דבר הוא מצליח להינצל כפי שהובטח לו בפרק א': "ונלחמו אליך, ולא יוכלו לך".

שאלה 8 – חוק וחברה

סעיף א'

(1) הבחנה לפי כלי הרצח: "אם בכלי ברזל.. או באבן יד.. או בכלי עץ...רוצח הוא, מות יומת הרוצח" כלומר, השימוש בכלים אלו מעיד שמדובר ברוצח במזיד ולכן הוא חייב עונש מוות.

הבחנה לפי המניע לרצח: "ואם בפתע בלא איבה...בלא צדיה..." כלומר, אם לא היה לרוצח קשר קודם עם הנרצח ולא היו ביניהם יחסי שנאה, זו הוכחה שמדובר ברצח בשוגג.

(2) תפקיד העדה לפי פסוק כ"ד – לדון ולהחליט האם מדובר ברוצח בשוגג או במזיד.

תפקיד העדה לפי פסוק כ"ה – אם מדובר ברוצח בשוגג, תפקידם להחזיר אותו בשלום לעיר המקלט מבלי שייפגע בידי גואל הדם.

סעיף ב'

(1) לגואל הדם ניתנה הרשות להוציא לפועל את גזר הדין במקרה שהוחלט שמדובר ברוצח במזיד. לעומת זאת אם מדובר ברצח בשגגה, לגואל הדם אסור לפגוע ברוצח בשוגג, כל עוד הוא נמצא בעיר המקלט.

(2) הרעיון שמציג מ' גרינברג הוא שחיי אדם הם ערך עליון, ולא ניתן לשלם בכסף על פגיעה בחיי אדם. רעיון זה מופיע בפסוקים שלפנינו: "ולא תקחו כופר לנפש רוצח..." כלומר אין לבית המשפט רשות להטיל קנס כספי במקרה של רצח במזיד, מכיוון שלא ניתן "לכפר" על רצח ע"י תשלום כסף.

סעיף ג'

(1) תפקיד עיר המקלט הוא להגן על הרוצח מפני גואל הדם: "למקלט מגואל, ולא ימות הרוצח..." כלומר לגואל הדם אסור להיכנס לעיר המקלט ולפגוע ברוצח בשוגג.

תפקיד עיר המקלט הוא להעניש את הרוצח בשוגג: "וישב בה עד מות הכהן הגדול, ואם יצוא יצא...אין לו דם" כלומר לרוצח בשוגג אסור לצאת מעיר המקלט, והיא משמשת מעין בית כלא עבורו.

(2) החוק נחקק מתוך פשרה עם מציאות חברתית שמאפשרת גאולת דם ורואה בה מנהג מקובל ולגיטימי. מכיוון שהמחוקק אינו יכול לבטל את המציאות החברתית, הוא מנסה להגביל ככל האפשר את גאולת הדם ונותן לה מקום מוגבל מאוד – רק אם הרוצח בשוגג יצא מעיר המקלט, או רק לאחר אישור בית הדין שמדובר ברוצח במזיד: "ושפטו העדה... והצילו העדה את הרוצח מיד גואל הדם..."

שאלה 9 – מזמורי תהילים

סעיף א'

שלוש דוגמאות לגדולת האל: "מה אדיר שמך בכל הארץ" – שמו של ה' וכוחו מפורסם בכל העולם. * "כי אראה שמך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת" – ה' יצר וברא את השמים, הירח והכוכבים. * ה' אדונינו" – כותב המזמור מקבל את ה' כאלוהיו.

סעיף ב'

(1) מצד אחד האדם הוא יצור קטן ושולי בעולם ביחס לאיתני הטבע: "מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו". מצד שני האדם הוא צלם אלוהים והוא שולט בכל הברואים: "ותחסרהו מעט מאלוהים, כבוד והדר תעטרהו".

(2) בספר בראשית פרק א' (כ"ו-כ"ח) בא לידי ביטוי ההיבט השני, שלפיו האדם הוא זה ששולט בטבע ובבריאה: "וירדו בדגת הים ובעוף השמים... בצלם אלוהים ברא אותו".

סעיף ג'

(1) הראיה שלכותב תהילים וסופוקלס יש תפיסה דומה לגבי מעמד האדם: "ותחסרהו מעט מאלוהים" (פסוק ה') דומה לדברי סופוקלס שהאדם הוא נפלא ומיוחד.

(2) הראיה שלכותב תהילים יש תפיסה שונה לגבי מעמד האדם: כותב המזמור מתאר את האדם כך: "מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו" כלומר האדם הוא יצור חסר חשיבות בעולם, בניגוד לדברי סופוקלס שמתאר את האדם כ"נפלא מכל".

שאלה 10 – הרהורים על החיים

סעיף א'

(1) שתי ראיות המלמדות שקהלת חשב שהחוכמה אינה מיטיבה עם האדם :

ראיה ראשונה – "ונתתי את לבי לדרוש ולתור בחוכמה... הוא ענין רע נתן אלהים לבני האדם לענות בו" (י"ג).

ראיה שניה – "כי ברוב חוכמה רוב כעס, ויוסיף דעת יוסיף מכאוב, (י"ח).

(2) קהלת טוען שהחוכמה אינה פותרת את הבעיות הקיימות בעולם, וגם אם אדם ילמד הרבה ויחכים עדין בעולם יהיו תקלות ובעיות: "מעוות לא יוכל לתקון, וחסרון לא יוכל להימנות (ט"ו), ועל כן הוא מגיע למסקנה שאין בכוחה של החוכמה להיטיב עם בני האדם.

סעיף ב'

(1) בפסוקים ב'-ג' קהלת טוען שכל מה שקורה בעולם הוא חסר משמעות, ואין לאדם שום תועלת לעמל ולעבודה המאומצת של בני האדם בעולם, החיים עוברים ללא שום טעם. לפי תפיסה זו, ההכללה של קהלת בספרי המקרא מעידה על נועזות מכיוון שבדרך כלל בספרי המקרא מובעת ההשקפה שלמעשי האדם יש השפעה על גורלו, ושלקיום האנושי יש תכלית ומשמעות.

(2) בפסוקים ה'-ז' קהלת מתאר את תופעות הטבע השונות ואת המחזוריות הטבעית הקיימת בעולם. קהלת מציג את המחזוריות שבעולם כדי לחזק את טענתו בפסוקים ב'-ג', לפיה כל מה שמתרחש בעולם הוא "הבל הבלים", שהרי לפי תיאורו בפסוקים אלה, העולם מתנהל במעגליות החוזרת על עצמה ללא שום תכלית, ולאדם אין יכולת להשפיע או לשנות את הדרך שבה העולם מתנהל.

סעיף ג'

(1) בפסוק י"א טוען קהלת שלדורות הקודמים אין זכר, וגם את הדורות הקיימים בהווה איש לא יזכור בעתיד, כי כך דרכם של בני האדם לשכוח את כל מה שהיה לפניהם. טענה זו מחזקת את דבריו בפסוקים ב'-ג' שלפיהם למעשי בני האדם אין משמעות, שהרי איש ממילא לא יזכור אותם.

(2) ספר קהלת משמש ראיה המלמדת שטענת קהלת בפסוק י"א איננה תמיד נכונה כי ספר קהלת הוא דוגמא לספר שנכתב בעבר, אבל נזכר ונלמד גם בהווה.

פרק רביעי – קטע להבנה ולניתוח

שאלה 11

סעיף א'

שלוש הקבוצות מבני ישראל שעמן מתעמת גדעון: אנשי שבט אפרים, תושבי סוכות ותושבי פנואל.

האויב שאינו מבני ישראל שבו נלחם גדעון הוא מדין (שרי מדין – זבח וצלמונע).



סעיף ב'

בפרק ח' פסוקים א'-ג' טעונים אנשי אפשרים שגדעון לא קרא להם להצטרף למלחמה במדין, אבל בפרק ז' פסוקים כ"ד-כ"ה מסופר שגדעון כן פנה לשבט אפרים וביקש מהם להצטרף למערכה ולסייע למלחמה במדין.

סעיף ג'

לפי הפסוק מספר משלי מומלץ לענות לכעס בדברי פיוס. פתגם זה בא לידי ביטוי בשיח בין גדעון לאנשי אפרים שפונים אליו בכעס רב: "ויריבון איתנו בחוזקה", אך גדעון לא עונה להם בכעס אלא משבח אותם ומביע את הערכתו לעזרתם במרדף אחר מדין: "הלא טוב עוללות אפרים מבציר אביעזר, הלא בידכם נתן אלהים את שרי מדין...".

סעיף ד'

תגובת גדעון חמורה וחריפה מכיוון שאנשי סוכות ופנואל לא הסכימו לסייע לגדעון ולחייליו וסירבו לתת להם לחם בדרכם לקרב.

*** * התשובות נכתבו בקצרה ובתמצות * ***

*** * יתכנו תשובות נוספות לשאלות * ***

ב ה צ ל ח ה !

הצעת פיתרון הבגרות מאת תנוכ'ו – אתר ההכנה לבגרות בתנ"ך

להרשמה לקורס הדיגיטלי המלא לבגרות בתנ"ך לחצו [כאן](#)